
Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965)

Zoals ook elders, werd de aankondiging van het concilie in Nederland afwachting ontvangen.⁷ De ontwerpdocumenten die de Romeinse curie had opgesteld boden weinig nieuws. Pas toen bleek dat de conciliedeelnemers volop de kans kregen om deze ontwerpen terzijde te schuiven, groeide ook in Nederland – juist in Nederland – het enthousiasme. Vooral de pastorale constitutie *Gaudium et Spes* over de kerk in de wereld van deze tijd (1965) maakte indruk. Nederlandse theologen reisden met de bisschoppen mee naar Rome en voorzagen niet alleen hun eigen, maar ook andere bisschoppen van kritisch commentaar op de ontwerpdocumenten.⁸ De Vlaamse, in Nederland werkende dominicaan Edward Schillebeeckx speelde hierbij een belangrijke rol en legde hiermee de basis voor zijn internationale bekendheid.

In Nederland viel het *aggiornamento* van het concilie inmiddels in vruchtbare aarde. Op liturgisch gebied werden de versoepelingen die de encycliciek *Mediator Dei* in 1947 had toegestaan, waaronder het, weliswaar beperkt, gebruik van de volkstaal, nu volop ingevoerd. In de parochies werden vanaf vroeg in de jaren zestig talrijke gespreksgroepen opgericht, al dan niet met een oecumenisch karakter: in 1971 waren er naar schatting ruim vijfduizend gespreksgroepen met in totaal zo'n 55.000 deelnemers. Dat waren bijna drie groepen per parochie. Dat in deze groepen ruimschoots twijfel werd geuit over de traditionele kerk en haar plaats in de samenleving laat zich raden.

Intussen begon in Nederland de generatie die in de *baby boom* van na de oorlog was geboren zich te roeren. De burgerlijkheid van de oude generatie werd aan de kaak gesteld, en er groeide een veelkleurige anti-burgerlijke, links georiënteerde maatschappelijke beweging, die zich uitte in jeugdcultuur en *flower power*, maar ook in studentenprotesten, radicalisering van de vakbeweging en met name van de werkende jongeren, kritiek op Amerika in het algemeen en op de Vietnamoorlog in het bijzonder.⁹

De beweging naar links bleef niet beperkt tot de jongeren en studenten. De hele Nederlandse samenleving schoof in progressieve richting op. Zo ook de katholieke organisaties. De Katholieke Volkspartij publiceerde in 1966 de beginselverklaring *Grondslag en karakter van de KVP*. De 'kvp-nieuwe stijl' vertegenwoordigde niet langer de katholieke beginselen in de politiek, laat staan dat zij haar oren wilde laten hangen naar de bisschoppen. Zij wilde zich voortaan 'oriënteren en laten inspireren door de christelijke visie op mens en wereld, zoals deze in het bijzonder leeft in de katholieke kerkgemeenschap'.¹⁰ Voor een deel van de partij was de kvp-politiek echter nog niet progressief genoeg. Twee jaar later splitste een kleine groep zich af om vervolgens de Politieke Par-

⁷ Voor het volgende: J.Y.H.A. Jacobs, *Met het oog op een andere kerk. Katholiek Nederland en de voorbereiding van het Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie 1959-1962*, Baarn 1986.

⁸ J.A. Brouwers, *Vreugde en hoopvolle verwachting. Vaticanum II, terugblik van een ooggetuige*, Baarn 1989.

⁹ Hierover uitvoerig: James C. Kennedy, *Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig*, Amsterdam 1995, 1999(3).

¹⁰ J.A. Bornewasser, *Katholieke Volkspartij 1945-1980*, band II (Nijmegen 2000), p. 31-34.